

Nádházy Zsolt [1]

Gondolatok az Országos Mediációs Egyesület éves konferenciájáról

A 2005. május 6-án Budapesten megrendezett konferencia egész napos programjai tíz órákor vették kezdetüket. A regisztráció és dr. Gulyás Kálmán elnöki köszöntője után dr. Németh Szabolcs az IM munkatársa, "Tájékoztató az EU mediációról / közvetítésről szóló irányelvtervezetéről" címmel tartott előadást. A téma aktualitását az adta, hogy a Bizottság a Mediációs Zöld Könyvre adott tagállami visszajelzések nyomán megalkotta a közvetítésre vonatkozó irányelvtervezetét. A munkálatok fő indoka az volt, hogy az EU az "egységes európai igazságszolgáltatási térség" komplex célkitűzései között kiemelt területként kezeli az alternatív vitafeloldást, ezen belül is a közvetítést. Sok tagállam nem alkotta még meg a vonatkozó jogszabályokat, az EU viszont stabilizációt és összehangoltságot kíván a jogszabályi háttér tekintetében a Zöld Könyvben megadott irányvonalaknak megfelelően. Csak ilyen alapokon tartja elképzelhetőnek, hogy megfelelő kommunikációval megismertethessék a társadalommal a mediáció előnyeit és elfogadtassák azt.

Vannak tagállamok, ahol a kötelező a közvetítői eljárás egyes ügycsoportokban, máshol a bíró is dönthet úgy, hogy ilyen útra tereli az adott ügyet, a tagállamok nagy részénél viszont a felek szabadon dönthetnek a kívánt eljárásról. Az EU véget akar vetni ennek a sokszínű gyakorlatnak, és arra törekszik, hogy minden tagállamban hasonló feltételek álljanak fenn ez támasztja alá az irányelv szükségességét. A szabályozás fő célja, szabad választási lehetőséget biztosítani a feleknek a vitarendezésben, oly módon, hogy az irányelv az összes jogvita területére - tehát a belső, nemzeti jogvitákra is - vonatkozna.

Az irányelv mindenképp tisztázná a közvetítés, valamint a közvetítő fogalmát, illetve megadná a közvetítői minőség meghatározó tényezőit, úgy, mint függetlenség, pártatlanság és kompetencia utóbbin a felkéréssel vagy jogszabályi/hatósági rendelkezéssel megalapozott jogosultságot érti. Foglalkozik a bíróság és a közvetítés kapcsolatával, ahol a felek szabad döntésének lehetőségét tartja a legfőbb tényezőnek.

A közvetítés minőségének biztosítását névjegyzékek felállításával, képzések szervezésével, a felelősségi szabályok kimunkálásával, stb. tartja elérhetőnek, ám ezeken túl nem szól az irányelv konkrétumokról, így e felvetések még nyitott kérdések maradnak. Kiemelten fontos a megszületett megállapodások kötelezőségének és végrehajthatóságának problematikája, melyre az a tagállami kötelezettség nyújtana megoldást, ami a megállapodások kikényszeríthetőségének biztosítására irányul.

További kérdésként jelenik meg a megállapodások tartalmának megítélése, vagyis az, hogy például bíróság vizsgálhatja-e tartalmilag a közvetítői eljárás eredményeként született egyezséget? Az EU e tekintetben a felek teljes szabadsága mellett tör pácát, olyan nyilvánvaló kivételekkel, mint a bűncselekmény megvalósításának vagy a harmadik személy megkárosításának köre. Tehát az egyetlen kikötés, hogy a megállapodás nem lehet ellentétes sem a közösségi joggal, sem a nemzetivel.

A közvetítői eljárás bizalmi jellege - többek mellett - az esetleges bírósági eljárásban bizonyítékként való felhasználhatóság nyomán nyert gyakorlati jelentőséget, melyre az EU

válasza az általános titoktartási kötelezettség - néhány kivétellel, mint pld. a felek kifejezett kérelmének esete.

A közvetítés intézményének támogatását jelenti az a tervezett rendelkezés is, mely a közvetítói eljárás megindításához az elévülési idő felfüggesztését kapcsolná, így azonban mindenképpen szükséges lesz a közvetítéshez valamilyen dokumentációs kötelezettséget kötni.

A következőkben dr. Lomnici Zoltán, az Országos Igazságszolgáltatási Tanács és a Legfelsőbb Bíróság elnöke: "A közvetítésről szóló 2002. évi LV. törvény hatása a bíróságok munkájára, avagy csökkent-e bíróságok ügyterhelése?" címmel tartotta meg beszámolóját, melynek külön apropót adtak az új büntetőeljárás szabályozási tervek. Az előadó a múltban kezdte el a címben feltett kérdésekre a válasz keresését: A II. világháború előtt a Királyi Kúria jelentős szellemi tőkét halmozott fel, a háború után azonban mindössze három kúriai bíró maradhatott pozícióban. Az '50-es években már pár hetes képzés után bíróvá válhatott bárki, ami az igazságszolgáltató tevékenység minőségének további romlását idézte elő, és megalapozták a bíróságok presztízsének alacsony szintjét is. Noha a '70-es, '80-as évektől igyekeztek a szakmaiság felé eltolódni, ekkor plusz problémát jelentett az elvándorlás a szakmától, így a három- négyszeresre növekedett ügyszámot a bírák száma nem tudta követni, az ügyek újdonsága és bonyolultsága pedig a kevés tapasztalt bíró miatt jelent(ett) problémát. A bírák számának a növelése nyilvánvaló megoldást jelentene, ám nem kivitelezhető. Így is több nálunk a bíró, mint az európai átlag, és az infrastrukturális feltételek sem bírnának el többet. A mediáció megoldást jelenthetne, pld a háború előtt sikerrel működő kisbíró mintájára elvihetné a kisebb súlyú ügyeket. Ehhez persze az államnak pénzügyi szerepet is kellene vállalnia, ami még mindig kevesebb lenne, mint új bírói helyeket biztosítani. A közvetítói törvény hatása még nem érzékelhető a bíróságok munkájában, a peres ügyek száma még mindig négy-öt százalékkal nő évente.

A továbbiakban pódiumbeszélgetés zajlott dr. Lomnici Zoltán a Legfelsőbb Bíróság elnöke, dr. Persányi Miklós miniszter, dr. Kutacs Mária, az IM főosztályvezető-helyettese, és dr. Gulyás Kálmán a Mediációs Egyesület elnökének részvételével. A beszélgetés moderátora dr. Krémer András volt, az OME elnökségének tagja.

Az első felvetés Anglia példájával szembesítette a résztvevőket: itt az összes munkaügyi per adatainak fénymásolatát megküldik az ACAS- nak, mely állami intézmény az évi átlag százezer ügyből hetvenezret old meg mediációs eljárás keretében. Így csak a legkényesebb, legösszetettebb kérdések kerülnek bíróság elé. Nyilvánvalóak a különbségek természetesen a jogrendszerek között, mégis a megoldás egy lehetséges útja lehet. A reakciók elismerik a modell működőképességét Angliában, de hazánkban még több előfeltételt kell teljesíteni, melyek mindenképpen hosszú távra tervezést követelnek. Elsősorban az emberek gondolkodásában kellene változást elérni, hiszen a magyar társadalom még nem tudott elszakadni a tekintélyelvű konfliktusfeloldástól, a magyar embernek még "pecsét kell". A megfelelő tájékoztatás egyik forrása éppen a bírósági szervezet lehetne, mely egy bíróságok és mediátorok közötti egészséges együttműködés keretében népszerűsíthetné az alternatív eljárásokat például panasznapon.

Lomnici Zoltán a Japán gyakorlatot hozta példaként, ahol a hagyományok által erősített jogrend hatására csak a legkivételesebb esetek jutnak bíróság elé. Ennek okán egy megfelelően alátámasztott törvénytervezetet tart szükségesnek, mely a közvetítói eljárás (és nem a megállapodás) kötelezőségét vezetné be egyes ügycsoportokban.

Kutacs Mária a munkaügyi viták feloldásában elért eredmények bemutatásakor felhívta a figyelmet a mediációs eljárás egyre szaporodó igénybevételére: a törvény hatályba lépését követő félévben csak kilenc individuális vitában zajlott közvetítés, egy évvel később ez a szám már hatvan ami még mindig relatíve kevés, de megnyugtató az egyenletes emelkedés. A számok tágabb viszonylatokban is hasonló képet mutatnak: 2003-ban 592 közvetítő lett bejegyezve, ami a következő évben még háromszázzal nőtt, a 2003-as 395 közvetítői eljárás (343 eredményes) pedig 644-re emelkedett. Természetesen ezek az adatok az IM listáján szereplők bejelentett közvetítéseit fedik csupán.

A soron következő hozzászólások szerint nem a megfelelő jogszabály hiányzik, sokkal inkább egy általános ismeret a mediáció előnyeiről. A magyar társadalom nem egy kooperatív társadalom, mint pld az angol szükség van egy ellentétes irányú tudatformálásra. Ezért egyelőre olyan ügyeket kellene kivenni a bíróságtól, melyek "erőltetve" kerülnek elé, melyeket nem igazán tud egy bírósági eljárás megoldani - ezek a gyakorlat segítségével körülhatárolhatóak lennének, és mediációs útra lehetne terelni őket.

A felszólalók egy része félelmeit fejezte ki a kötelezésre vonatkozóan. Véleményük szerint ez a megállapodás követését negatívan befolyásolná, s az ügyek újra bíróság elé kerülnének. Megoldást jelenthetne a törvénybe egy olyan erős ajánlást rögzíteni, ami lehetővé tenné, hogy a felek a bíróságon, vagy még az előtt mindenképp találkozzanak egy mediátorral. Esetleg kell találni egy területet, ahol a kötelezést és a bírósággal való együttműködést próbára lehetne tenni, - később pedig az itt elért eredményekből továbbépítkezni.

A következő napirendi pont Persányi Miklós beszámolója volt a környezetvédelmi konfliktusok feloldási lehetőségeiről. Ezen viták fő jellegzetessége, hogy a civil mozgalmak már olyan erőt képviselnek, hogy általánossá vált a jövődöbéli károsító elemek elleni aktív fellépés is. Problémát jelent a megfelelő fórum hiánya, ahol a felek érveiket kifejtethnék és így az érintett szervezetek joggal érzik úgy, a hatalom elnyomja őket. Rengeteg a helyi, sőt országos konfliktus, melyeknek egy szűk köre esetleg átcsúszhat polgári jogi vitába, általában azonban érdekvitákról van szó. Ilyen ügyekben pedig nyilvánvalóan óriási szerepe lehet a mediációs eljárásnak.

Ezt követően a hozzászólások zöme a mediáció minél szélesebb körben való elterjesztésének lehetséges útjait elemezte. Az elképzelések kiindulópontja az volt, hogy a mediáció egy teljesen új tudományág, mely a pszichológia és a jog keveréke - és ennek megfelelően is kell kezelni. Nem elegendők az ismeretterjesztés megszokott formái: a módszer lényegét egyetlen módon lehet kellően átadni, ha lehetőséget teremtenek az átélésre, ami talán szituációk, jelenetek bemutatásával lenne megvalósítható.

Felmerült annak a szükségessége is, hogy ne csak a tájékoztatás legyen napirenden, hanem a prevenció is ugyanúgy, mint az egészségügyben, ahol egyre fontosabb nem a betegséggel foglalkozni, hanem annak megelőzésével. Ezt már a képzésben/oktatásban el kell kezdeni, legelőször talán a pedagógusok képzésében. Megnyugtató információ ennek tükrében, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara négy féléves posztgraduális képzést tervez indítani, tervük megvalósítása pedig már csak az akkreditációs bizottság döntésén áll vagy bukik. A képzésre bármilyen diplomával be lehet majd nevezni, és lehetőség lesz az eredeti végzettségnek megfelelően választani öt szakirány közül. Az oktatás az Oktatási Közlönyben való megjelenés utáni első szeptember 1, vagy február 1-el venné kezdetét. A képzés magába foglalna háromszor tíz óra megfigyelői, comediátori, illetve

mediátori tevékenységet is. Mindez óriási előrelépést jelentene, hiszen így már rendelkezésre állna egy államilag elismert mediátor-képzés, ami lehetőséget nyújtana a vonatkozó (és hiányos) törvényhely módosítására. Meg lehetne szüntetni azt a tarthatatlan gyakorlatot, miszerint az IM listáján elenyésző a képzett mediátorok aránya (sőt, megtörténhetett több téves, ám jogszerű bejelentkezés is), s ez semmiképpen nem tesz jót az eljárás iránti bizalomnak.

Továbbra is nagy visszahúzó erő az ügyvédség, noha a közvetítői törvény megalkotásának egyik fő indoka volt a nagyszámú ügyvéd munkával való ellátása. Az ügyvédek leginkább azzal ártnak a mediáció terjedésének, hogy a vesztes - nyertes szerepeket erősítik a felekben, túlnyomó többségük pedig ma is úgy véli, hogy a közvetítők elveszik a kenyerüket. Furcsa módon még a mediációt ajánló irodák sem tesznek mindig jót a közvetítés népszerűsítésének, mivel nagy részük nem is mediációt kínál, hanem arbitrációt. Mindezek ellensúlyozásaként meg kell említeni azt is, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamarán belül sikeresen működik egy szakmai kollégium a mediátorok számára, amely nyolcvanfős tagsággal rendelkezik. További eredményeket szülhetne, ha az ügyvédek többsége egy háromnapos élményszerű képzésen részt venne.

Végezetül Kutacs Mária ismertette a Közvetítői tevékenységről szóló törvény parlamenti beszámolójának tapasztalatait, melynek eredményeként országgyűlési határozat született arra vonatkozóan, hogy a Kormánynak december 31.-ig kell végeznie a törvény felülvizsgálatával, és a szükséges módosítások elkészítésével. Ezeken túl keresik az időpontját annak a parlamenti nyílt napnak, melynek egyedüli célja a mediáció népszerűsítése lesz.

[1] I. évf. nappali tagozatos doktorandusz, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; DE-ÁJK, munkajogi tanszékcsoport